

powiat
LIDZBARSKI

Załącznik
do uchwały Nr OR.0007.
Rady Powiatu Lidzbarskiego
z dnia

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Lidzbarskim na lata 2025-2027

Orneta 2025

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Kontekst prawny i strategiczny Programu	5
1.1. Uwarunkowania prawne	5
1.2. Zgodność z dokumentami strategicznymi i programowymi	9
2. Diagnoza sytuacji rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej.....	13
3. Diagnoza pieczy zastępczej w powiecie lidzbarskim.....	17
3.1. Rodzinna piecza zastępcza.....	17
3.2. Instytucjonalna piecza zastępcza.....	19
4. Cele i kierunki działań	21
4.1. Plan rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej	23
4.2. Plan ograniczania liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej	25
5. Limit rodzin zastępczych zawodowych na lata 2025-2027	27
6. Adresaci i realizatorzy Programu	28
7. Monitoring Programu	29
8. Główne źródła finansowania	30

Wprowadzenie

Rodzina stanowi podstawową i naturalną grupę społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków – zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia ważne funkcje:

- ✓ materialno-ekonomiczną – poprzez zapewnienie podstaw do życia i rozwoju jej członków; wiąże się przede wszystkim z aktywnością zawodową oraz zaradnością w sprawach socjalno-bytowych;
- ✓ opiekuńczą – oznaczającą stałą lub tymczasową opiekę nad domownikami niesamodzielnymi z racji wieku (dzieci, osoby starsze) lub ograniczonej sprawności psychoruchowej (osoby z niepełnosprawnością, chorujące);
- ✓ wychowawczą – poprzez przygotowanie dzieci do prawidłowego pełnienia ról społecznych (przekazywanie norm i wzorców) oraz korygowanie aspołecznych zachowań dorosłych;
- ✓ emocjonalno-ekspresyjną – koncentrującą się na realizacji wewnątrz rodziny oraz poza nią potrzeb psychologicznych swoich członków (aspekty emocjonalno-duchowe).

Na wypełnianie przez rodzinę jej podstawowych funkcji mogą wpływać problemy, z którymi boryka się na co dzień, a które mogą stanowić przyczynę wykluczenia społecznego. Deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty uczestnictwa w różnych sferach życia społecznego kumulują się, co z czasem skutkuje niemożnością samodzielnego, efektywnego funkcjonowania danej rodziny oraz poszczególnych jej członków. Konsekwencje dysfunkcji systemu rodzinnego takie jak zaburzenia emocjonalne, schorzenia zdrowotne, niepełnosprawność, trudności w przystosowaniu się do środowiska oraz w kontaktach z innymi ludźmi, są szczególnie dotkliwe dla dzieci i młodzieży, która ma utrudniony start w dorosłe życie. Z tego względu wsparcie rodziny oraz rozwój pieczy zastępczej to jedne z najistotniejszych obszarów polityki społecznej państwa.

Opracowanie i realizacja powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej stanowi, zgodnie z *Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz. U. 2025 poz. 49 t.j.), zadanie własne powiatu. W świetle artykułu 180 przywołanej ustawy program rozwoju pieczy zastępczej zawiera m.in. plan rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej, plan ograniczania liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz limit rodzin zastępczych zawodowych na dany rok kalendarzowy, uwzględniający założenia wynikające z planu rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej, konieczność zapewnienia dzieciom z terenu powiatu rodzinnej pieczy zastępczej oraz ograniczanie liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Realizując obowiązek ustawowy, Samorząd Powiatu Lidzbarskiego opracował Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Lidzbarskim na lata 2025-2027, spełniający powyższe wymagania. Realizacja zawartych w nim celów i działań ma służyć wspieraniu rozwoju pieczy zastępczej.

Niniejszy dokument składa się z dwóch zasadniczych części. Pierwsza ma charakter diagnostyczny i zawiera analizę sytuacji rodzin korzystających z pomocy społecznej

i doświadczających trudności opiekuńczo-wychowawczych oraz charakterystykę pieczy zastępczej w powiecie lidzbarskim. Diagnoza została zasadniczo przeprowadzona w oparciu o dane za lata 2021-2023, z zastrzeżeniem, iż przyjęto zasadę wykorzystywania najbardziej aktualnych danych rocznych. Główne źródło informacji stanowiły sprawozdania Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Ornecie oraz ośrodków pomocy społecznej z gmin wchodzących w skład powiatu. Druga część Programu to część operacyjna, precyzująca cele i działania do realizacji w założonej perspektywie czasowej, z uwzględnieniem ich harmonogramu, źródeł finansowania oraz głównych założeń monitoringu.

1. Kontekst prawny i strategiczny Programu

1.1. Uwarunkowania prawne

Zadania państwa w obszarze wsparcia rodziny i pieczy zastępczej mają swoje źródło w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* W świetle artykułu 71 ust. 1 „Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych”. Artykuł 72 natomiast wskazuje na zapewnienie przez Rzeczpospolitą Polską ochrony praw dziecka, w szczególności przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Zgodnie z ust. 2 tegoż artykułu „Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych”. Ponadto Konstytucja RP zobowiązuje organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka w toku ustalania jego praw.

Obszar zadań państwa w zakresie wsparcia rodzin oraz pieczy zastępczej reguluje przede wszystkim wspomniana już *Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*. Preambuła tego dokumentu wskazuje, że rodzina jest „podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju, i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci”. Dokument ten został przyjęty dla dobra rodziny, jednak akcentowane jest przede wszystkim dobro dzieci, które „potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności”. W dalszej części preambuły podkreślono, iż „skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami”. Stosowanie ustawy, według art. 4, powinno uwzględniać podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do:

- 1) wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną – do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka;
- 2) powrotu do rodziny;
- 3) utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
- 4) stabilnego środowiska wychowawczego;
- 5) kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku;
- 6) pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia;
- 7) ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka;
- 8) informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości;
- 9) ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem;

- 10) poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej;
- 11) dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej określa:

- 1) zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- 2) zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków,
- 3) zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- 4) zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- 5) zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

Ustawa definiuje system pieczy zastępczej jako „zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców” (art. 2 ust. 2). Jest on organizowany przez powiat i ma, w świetle art. 33 ustawy, zapewniać:

- ✓ pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub w sytuacji gdy nie jest to możliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym;
- ✓ przygotowanie dziecka do godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia; pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki; nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych;
- ✓ zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

Jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, w świetle art. 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, są jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego, które wykonują zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki adopcyjne oraz podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania. Na terenie powiatu może działać więcej niż jeden organizator, przy czym nie może nim być placówka opiekuńczo-wychowawcza.

W powiecie lidzbarskim organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Ornecie. Do zadań organizatora w świetle art. 76 ustawy należy m.in.

- ✓ prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- ✓ kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych;
- ✓ organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- ✓ zapewnienie badań psychologicznych kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz rodzinom zastępczym i osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka;
- ✓ organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- ✓ zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby;
- ✓ zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych;
- ✓ organizowanie dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka pomocy wolontariuszy;
- ✓ prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- ✓ zapewnianie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
- ✓ dokonywanie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej;
- ✓ prowadzenie działalności diagnostyczno-konsultacyjnej, której celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, a także szkolenie i wspieranie psychologiczno-pedagogiczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczą;
- ✓ zapewnianie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego;
- ✓ zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- ✓ organizowanie opieki nad dzieckiem, w przypadku gdy rodzina zastępcza albo prowadzący rodzinny dom dziecka okresowo nie może sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych albo zaplanowanego wypoczynku.

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmowane są, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Osoba pełniąca taką funkcję może mieć pod opieką

łącznie nie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka. Do jej zadań należy w szczególności:

- ✓ udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- ✓ przygotowanie, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku;
- ✓ pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- ✓ zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- ✓ zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- ✓ udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej.

Na poziomie gmin podstawowe zadania z zakresu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, wykonują ośrodki pomocy społecznej:

- ✓ Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Lidzbarku Warmińskim;
- ✓ Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ornece;
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lidzbarku Warmińskim;
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kiwitach;
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubominie.

Pieczą zastępczą sprawowana jest w formie rodzinnej i instytucjonalnej. Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- 1) rodzina zastępcza:
 - spokrewniona,
 - niezawodowa,
 - zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna,
- 2) rodzinny dom dziecka.

Rodzina zastępcza oraz rodzinny dom dziecka mają za zadanie zapewnić dziecku całodobową opiekę i wychowanie. Ich rola i zadania koncentrują się w szczególności na traktowaniu dziecka w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej; zapewnieniu dostępu do przysługujących świadczeń zdrowotnych; zapewnieniu kształcenia, wyrównywania braków rozwojowych i szkolnych; rozwoju uzdolnień i zainteresowań; zaspokojeniu potrzeb emocjonalnych, bytowych, rozwojowych, społecznych oraz religijnych dziecka; zapewnieniu ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka, a także umożliwieniu kontaktu z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej.

Instytucjonalna piecza zastępcza, w świetle ustawy, jest sprawowana w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej oraz interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego. Placówkę opiekuńczo-wychowawczą prowadzi powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania. Ma ona za zadanie m.in.

- ✓ zapewnić dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokajać jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne;
- ✓ realizować przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku;
- ✓ umożliwić kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej;
- ✓ podejmować działania w celu powrotu dziecka do rodziny;
- ✓ zapewniać dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych;
- ✓ obejmować dziecko działaniami terapeutycznymi;
- ✓ zapewnić korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest podstawowym dokumentem regulującym ten obszar polityki społecznej. Wśród pozostałych aktów prawnych, w oparciu o które są realizowane działania w ramach Programu, należy wskazać w szczególności następujące dokumenty: *Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym*, *Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*, *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*, *Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci*.

1.2. Zgodność z dokumentami strategicznymi i programowymi

Założenia powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej powinny uwzględnić kierunki regionalnej i lokalnej polityki społecznej w tym obszarze. Rodzina stanowi jeden z kluczowych obszarów oddziaływania w ramach *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*. Za cel strategiczny w tym zakresie postawiono „Wzmocnienie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin”, natomiast cele operacyjne są następujące:

- 1) Rozwój form wspierania rodzin, w tym z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi.
- 2) Zapewnienie osobom i rodzinom, w tym z kręgu ryzyka socjalnego dostępu do wysokiej jakości usług społecznych.
- 3) Tworzenie warunków do rozwoju pieczy zastępczej i adopcji.

Działania planowane w ramach dwóch pierwszych celów to w szczególności wspieranie rozwoju infrastruktury na rzecz dziecka i rodziny oraz działań ukierunkowanych na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, wspieranie działań zapewniających dostęp do usług społecznych, zwiększenie integracji społeczno-ekonomicznej rodzin, rozwój pracy socjalnej, poradnictwa i streetworkingu oraz działania na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu i komunikacyjnemu rodzin. W ramach trzeciego celu wskazano natomiast:

- ✓ promocję rodzicielstwa zastępczego i adopcji, poprzez m.in. kampanie, działania edukacyjno-świadomościowe;

- ✓ wspieranie rodzin zastępczych w zakresie dostępu do leczenia, rehabilitacji i innych usług specjalistycznych oraz usług kompetencyjnych;
- ✓ podejmowanie działań w zakresie deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej;
- ✓ współpracę z rodziną naturalną w przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, ukierunkowaną na szybszy powrót dziecka do rodziny;
- ✓ tworzenie warunków wymiany doświadczeń pomiędzy rodzinami zastępczymi, poprzez m.in. organizację spotkań integracyjnych, grup wsparcia, grup samopomocowych;
- ✓ kompleksowy rozwój usług w obszarze usamodzielniania wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, w tym m.in. realizacja programów/projektów na rzecz usamodzielnienia, wsparcie w formie usług mieszkaniowych.

Na szczeblu regionalnym obowiązuje obecnie *Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2023-2027*. Cel główny programu to: „Wzmocnienie funkcjonowania rodzin, systemu pieczy zastępczej oraz adopcji w województwie warmińsko-mazurskim”. Priorytety natomiast zostały określone następująco:

- ✓ Wzmocnienie rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- ✓ Rozwój systemu pieczy zastępczej zgodny z założeniami deinstytucjonalizacji,
- ✓ Wsparcie rodzin i osób funkcjonujących w systemie adopcji.

W ramach priorytetu dotyczącego rozwoju systemu pieczy zastępczej wskazano siedem kierunków interwencji:

- 1) wzmocnienie rodzinnej pieczy zastępczej poprzez pozyskiwanie i szkolenie kandydatów na zawodowych rodziców zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka;
- 2) promowanie rodzicielstwa zastępczego poprzez m.in. kampanie i akcje informacyjne, konferencje, publikacje;
- 3) zwiększanie dostępności do diagnostyki i poradnictwa specjalistycznego dla dzieci przybywających w pieczy zastępczej oraz ich opiekunów;
- 4) wspieranie procesu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej m.in. poprzez działania treningowe, aktywizacyjne itp.;
- 5) rozwijanie i modernizowanie infrastruktury lokalowej w ramach systemu pieczy zastępczej m.in. mieszkań wspomaganych/treningowych/chronionych;
- 6) wspieranie powstawania grup samopomocowych oraz rozwoju wolontariatu wśród osób funkcjonujących w systemie pieczy zastępczej;
- 7) wsparcie środowisk zawodowych związanych z systemem pieczy zastępczej, w szczególności organizatorów pieczy rodzinnej i pracowników pieczy instytucjonalnej, rodzin zastępczych, kadry jednostek pomocy społecznej, służby kuratorskiej i sędziów rodzinnych poprzez działania edukacyjne sprzyjające wymianie doświadczeń.

Istotne znaczenie dla rozwoju pieczy zastępczej mają również zapisy dokumentów strategicznych w obszarze deinstytucjonalizacji usług społecznych. Uchwałą Zarządu Województwa Nr 30/462/23/VI z dnia 3 lipca 2023 r. został przyjęty *Warmińsko-Mazurski Plan*

Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025. Cele dokumentu sformułowano następująco:

- określenie kierunków rozwoju usług społecznych, usług zdrowotnych oraz deinstytucjonalizacji na poziomie regionalnym,
- powiązanie dostępnych źródeł finansowania, w szczególności funduszy europejskich, a także innych źródeł finansowych (rządowych, samorządowych) z regionalnymi celami i działaniami w obszarze usług społecznych i deinstytucjonalizacji,
- skoordynowanie działań podejmowanych przez różne departamenty/jednostki organizacyjne samorządu województwa przy uwzględnieniu potencjału i zasobów sektora obywatelskiego i partnerów społecznych.

Jednym z obszarów powyższego dokumentu jest piecza zastępcza, w ramach której zarekomendowano podejmowanie działań takich jak:

- 1) Promocja rodzicielstwa zastępczego.
- 2) Objęcie kompleksowym i wysokiej jakości poradnictwem specjalistycznym dzieci przebywających w pieczy zastępczej.
- 3) Organizacja wsparcia edukacyjnego dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej.
- 4) Budowa/zakup/dostosowanie/modernizacja/adaptacja mieszkań/pomieszczeń na potrzeby pieczy zastępczej oraz inne inwestycje w infrastrukturę służącą pieczy zastępczej – zgodnie z zasadami deinstytucjonalizacji.
- 5) Wspieranie pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej w procesie usamodzielnienia.
- 6) Doskonalenie zawodowe kadr jednostek pomocowych oraz kandydatów i opiekunów zastępczych i pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych, zgodnie z zasadą deinstytucjonalizacji.

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Lidzbarskim na lata 2025-2027 jest zgodny ze *Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Lidzbarskiego na lata 2024-2030*, której cele strategiczne sformułowano następująco:

- 1) Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny
- 2) Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz przewlekle chorych do kompleksowych usług społecznych
- 3) Zwiększenie kompetencji mieszkańców do podejmowania zatrudnienia lub działalności gospodarczej
- 4) Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa oraz dobrostanu mieszkańców powiatu

Wsparcia rodziny oraz pieczy zastępczej bezpośrednio dotyczy pierwszy cel strategiczny oraz trzy cele operacyjne zawarte w jego ramach:

- 2.1. Wzmacnianie kompetencji rodziców oraz prawnych opiekunów w zakresie opieki i wychowania dzieci.
- 2.2. Zwiększenie dostępności usług wsparcia dla rodzin doświadczających trudności życiowych, w tym przemocy i sytuacji kryzysowej.

2.3. Tworzenie warunków rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej oraz podniesienie standardów funkcjonowania rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Określone w ich ramach działania znalazły odzwierciedlenie w niniejszym dokumencie.

2. Diagnoza sytuacji rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej

W świetle art. 2 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji. Są one realizowane przez gminy, głównie w ramach działalności ośrodków pomocy społecznej i polegają w szczególności na:

- 1) analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie;
- 2) wzmocnieniu roli i funkcji rodziny;
- 3) rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny;
- 4) podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny;
- 5) pomocy w integracji rodziny;
- 6) przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny;
- 7) dążeniu do reintegracji rodziny.

Wspieranie rodziny prowadzone jest w formie pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka, za zgodą i z aktywnym udziałem rodziny. Może ono być realizowane poprzez działania instytucji i podmiotów działających na rzecz wspierania dziecka i rodziny, placówek wsparcia dziennego oraz rodzin wspierających. Na potrzeby Programu analizie poddano podstawowe wskaźniki określające skalę wsparcia udzielanego przez ośrodki pomocy społecznej w gminach powiatu lidzbarskiego, co pozwoli na określenie liczby rodzin przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz stopnia zagrożenia umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej.

W 2023 roku w gminach powiatu lidzbarskiego przyznano świadczenia z pomocy społecznej 1 954 osobom z 1 396 rodzin, w których funkcjonowały 2 972 osoby, stanowiące 7,8% wszystkich mieszkańców powiatu. Skala korzystania przez mieszkańców z pomocy społecznej w poszczególnych gminach wykazuje dość duże zróżnicowanie. W 2023 roku największy odsetek mieszkańców żył w rodzinach korzystających ze świadczeń w gminie Kiwity (10,69%), a w dalszej kolejności w gminie Lubomino (10,63%). Na niższym poziomie ukształtował się w gminie wiejskiej Lidzbark Warmiński (8,92%) oraz gminie Orneta (8,29%), natomiast najniższą wartość wykazywał w Lidzbarku Warmińskim (5,66%).

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc ta udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc domowa; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 1. Główne powody korzystania z pomocy społecznej przez mieszkańców powiatu lidzbarskiego w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	772	1376	668	1228	645	1198
Sieroctwo	0	0	1	4	2	5
Bezdomność	66	66	33	33	33	33
Potrzeba ochrony macierzyństwa	155	767	163	824	159	816
- w tym wielodzietność	94	541	110	621	116	643
Bezrobocie	808	2071	718	1824	665	1618
Niepełnosprawność	547	877	500	812	482	801
Długotrwała lub ciężka choroba	676	1027	709	1133	687	1101
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	298	1125	241	924	215	853
- w tym rodziny niepełne	189	559	150	470	127	411
- w tym rodziny wielodzietne	94	505	69	397	61	345
Przemoc domowa	70	242	36	138	32	100
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	2	3	1	1	0	0
Alkoholizm	166	267	157	220	157	226
Narkomania	8	8	10	12	14	16
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	17	24	23	25	32	34
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	1	2	0	0
Zdarzenie losowe	20	51	13	24	8	20
Sytuacja kryzysowa	39	132	52	183	50	201
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	1	4	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Do najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej przez mieszkańców powiatu lidzbarskiego należą:

- ✓ bezrobocie – 665 rodzin, 1 618 osób w rodzinach;
- ✓ ubóstwo – 645 rodzin, 1 198osób;
- ✓ długotrwała lub ciężka choroba – 687 rodzin, 1 101 osób;
- ✓ niepełnosprawność – 482 rodziny,801 osób;
- ✓ bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 215 rodzin, 853 osoby;
- ✓ potrzeba ochrony macierzyństwa – 159 rodzin, 816 osób; w tym wielodzietność – 116 rodzin, 643 osoby.

Wśród głównych powodów korzystania z pomocy społecznej znalazły się dwa związane z funkcjonowaniem rodzin z dziećmi. W 2023 roku z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych wsparcie otrzymało 215 rodzin. W porównaniu do 2021 roku ich liczba zmniejszyła się o 83, natomiast liczba osób w tych rodzinach spadła o 272. Wśród rodzin objętych pomocą z tego tytułu było 127 rodzin niepełnych (411 osób) i 61 rodzin wielodzietnych (345 osób).

Tabela 2. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w gminach powiatu lidzbarskiego w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób
Powiat lidzbarski	298	1125	241	924	215	853
Lidzbark Warmiński	130	457	79	262	78	264
Lidzbark Warmiński gm. w.	54	251	52	241	47	232
Orneta	74	264	72	250	62	238
Lubomino	24	98	22	105	14	61
Kiwity	16	55	16	66	14	58

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

W 2023 roku w powiecie lidzbarskim pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych objętych było 2,24% mieszkańców. Odsetek ten kształtował się na najwyższym poziomie w gminie wiejskiej Lidzbark Warmiński (3,62%), a następnie w gminie Orneta (2,18%), gminie Kiwity (1,90%), gminie Lubomino (1,85%) oraz gminie miejskiej Lidzbark Warmiński (1,83%).

Istotnym powodem wsparcia rodzin z dziećmi jest również potrzeba ochrony macierzyństwa, z tytułu której w powiecie lidzbarskim w 2023 roku pomoc otrzymywało 159 rodzin (816osób). W porównaniu do 2021 roku liczba tych rodzin wzrosła o 4, natomiast liczba osób w rodzinach zwiększyła się o 49.

Tabela 3. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa w gminach powiatu lidzbarskiego w latach 2021-2023

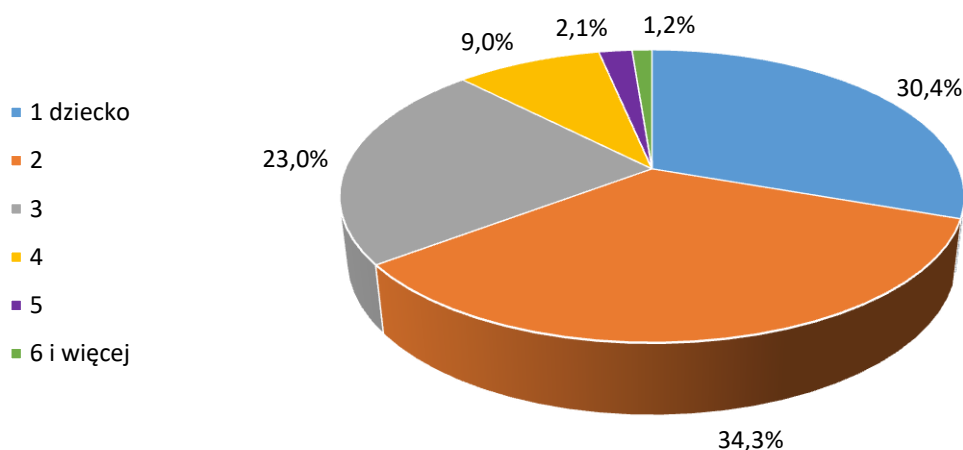
Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób
Powiat lidzbarski	155	767	163	824	159	816
Lidzbark Warmiński	47	210	55	255	49	235
Lidzbark Warmiński gm. w.	33	174	43	218	47	241
Orneta	29	140	26	137	23	123
Lubomino	29	158	24	137	14	135
Kiwity	17	85	15	77	16	82

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

W 2023 roku 2,14% mieszkańców powiatu funkcjonowało w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności. Największy odsetek tych osób odnotowano w gminie Lubomino (4,10%), a w dalszej kolejności w gminie wiejskiej Lidzbark Warmiński (3,76%) oraz gminie Kiwity (2,68%). Nieco mniejsze wartości odsetek ten przyjmował w Lidzbarku Warmińskim(1,63%) oraz w gminie Orneta (1,13%).

W 2023 roku pomocą społeczną w powiecie lidzbarskim objęto 487 rodzin z dziećmi. Największy odsetek wśród nich stanowiły rodziny z dwojgiem dzieci (34,3%; 167 rodzin), a w dalszej kolejności z jednym (30,4%; 148) i trojgiem (23,0%; 112). Mniejszy udział miały rodziny z czworgiem dzieci (9,0%; 44), pięciorgiem (2,1%; 10) oraz sześciorgiem dzieci (1,2%; 6). Wśród rodzin objętych pomocą społeczną w 2023 roku 195 to rodziny niepełne.

Wykres 1. Rodziny z dziećmi objęte pomocą społeczną w gminach powiatu lidzbarskiego (2023)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, polegające w szczególności na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu jej marginalizacji i degradacji społecznej, dążeniu do reintegracji oraz poprawy relacji z dalszą rodziną, środowiskiem sąsiedzkim oraz instytucjami.

W 2023 roku pracą asystenta objętych było 100 rodzin w powiecie, czyli o 6 rodzin więcej niż rok wcześniej. W latach 2022-2023 w powiecie lidzbarskim pracowało 8 asystentów rodziny.

W sytuacji gdy pomimo otrzymanego wsparcia rodziny nie są w stanie realizować funkcji opiekuńczo-wychowawczej, dzieci mogą zostać umieszczone w pieczy zastępczej, sprawowanej w formie rodzinnej lub instytucjonalnej.

3. Diagnoza pieczy zastępczej w powiecie lidzbarskim

3.1. Rodzinna piecza zastępcza

Liczba rodzin zastępczych funkcjonujących w powiecie lidzbarskim w latach 2021-2023 wykazywała tendencję spadkową. W 2023 roku wyniosła 61, czyli o 10 rodzin mniej niż w 2021 roku i o 1 rodzinę mniej niż w 2022 roku. Liczba dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej, w porównaniu do 2021 roku pozostała na tym samym poziomie, tj. 112, natomiast w odniesieniu do 2022 roku wzrosła o ośmioro.

Największy odsetek to rodziny zastępcze spokrewnione, które w 2023 roku, w liczbie 34 stanowiły 55,7% wszystkich rodzin zastępczych, natomiast w drugiej kolejności są rodziny zastępcze niezawodowe – 18 rodzin (29,5%). W 2023 roku funkcjonowało ponadto 8 rodzin zastępczych zawodowych, które stanowiły 13,1% oraz jedna rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego. Według stanu na koniec 2023 roku w rodzinach zastępczych spokrewnionych przebywało 43 dzieci, w niezawodowych 27, natomiast w zawodowych 37 dzieci. W rodzinie zastępczej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego było pięcioro dzieci.

Tabela 4. Rodziny zastępcze w powiecie lidzbarskim w latach 2021-2023 (stan na 31 grudnia)

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Rodziny	Dzieci	Rodziny	Dzieci	Rodziny	Dzieci
Rodziny zastępcze spokrewnione	41	53	34	42	34	43
Rodziny zastępcze niezawodowe	19	24	18	25	18	27
Rodziny zastępcze zawodowe	10	33	9	34	8	37
Rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	1	2	1	3	1	5
Razem	71	112	62	104	61	112

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Ornecie za lata 2021-2023.

Wśród rodzin zastępczych spokrewnionych 26 zajmowało się jednym przyjętym dzieckiem, 7 rodzin – dwojgiem dzieci, a 1 rodzina – trojgiem lub większą liczbą dzieci. Rodziny zastępcze niezawodowe również najczęściej zajmowały się jednym dzieckiem (12 rodzin), a w dalszej kolejności dwojgiem (4 rodziny) i trojgiem lub większą liczbą (2 rodziny). Wśród rodzin zastępczych zawodowych aż 6 rodzin zajmowało się czworgiem lub większą liczbą dzieci, a 2 rodziny miały ich troje.

W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin spokrewnionych zmniejszyła się o 7, liczba rodzin niezawodowych spadła o 1, liczba rodzin zawodowych – o 2, a liczba rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego pozostała na tym samym poziomie.

Najwięcej rodzin zastępczych zamieszkuje w Lidzbarku Warmińskim – w 2023 roku było to 30 rodzin, w których funkcjonowało 41 dzieci, a następnie w gminie Orneta (22 rodziny i 50 dzieci). W gminie wiejskiej Lidzbark Warmiński funkcjonowało w tym czasie 8 rodzin z 12 dzieci, w gminie Lubomino – 7 rodzin z 14 dzieci, a w gminie Kiwity – 2 rodziny z 8 dzieci.

W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin zastępczych zmniejszyła się w prawie wszystkich gminach powiatu. O 4 spadła liczba rodzin w Lidzbarku Warmińskim, a o 2 – w gminie wiejskiej Lidzbark Warmiński, w gminie Orneta i w gminie Kiwity. W gminie Lubomino liczba ta wzrosła o jedną.

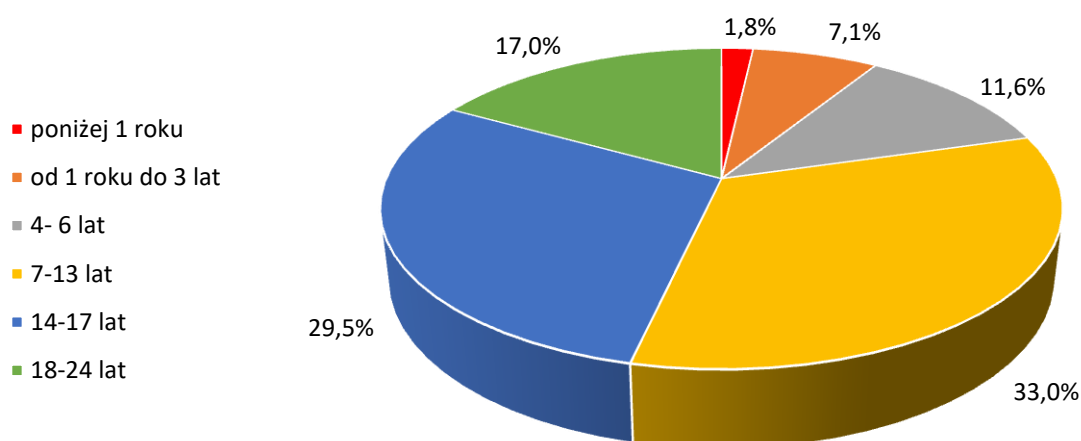
Tabela 5. Rodziny zastępcze w powiecie lidzbarskim według gmin (w ciągu roku)

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Rodziny	Dzieci	Rodziny	Dzieci	Rodziny	Dzieci
Lidzbark Warmiński (gmina miejska)	34	42	34	45	30	41
Lidzbark Warmiński (gmina wiejska)	10	15	9	11	8	12
miasto i gmina Orneta	24	55	23	49	22	50
gmina Kiwity	4	9	4	10	2	8
gmina Lubomino	6	15	6	13	7	14
RAZEM	78	136	76	128	69	125

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Orniecie za lata 2021-2023.

Prawie połowa dzieci przebywająca w rodzinnej pieczy zastępczej na koniec 2023 roku trafiła tam z powodu uzależnienia swoich rodziców od alkoholu (w 2023 roku – 54 dzieci), a następnie z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej (23 dzieci), niepełnosprawności przynajmniej jednego z rodziców (10 dzieci), przemocy domowej (7 dzieci), pólsieroctwa (5 dzieci) oraz sieroctwa (3 dzieci). Wśród tych dzieci największy odsetek stanowiły dzieci w wieku od 7 do 13 lat (33,0%), a następnie 29,5% to dzieci od 14 do 17 lat; 17,0% to osoby w wieku od 18 do 24 lat, a 11,6% - dzieci od 4 do 6 lat. Najmniejszy odsetek (1,8%) to dzieci w wieku poniżej roku, a 7,1% stanowiły dzieci od roku do 3 lat. Aż 71 z tych dzieci przebywało w pieczy zastępczej od 3 lat wzwyż.

Wykres 2. Wiek dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej (31.12.2023)

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Orniecie za 2023 rok.

W analizowanym okresie corocznie ustanawiano 6-7 rodzin zastępczych. W latach 2021-2022 roku było to 7 rodzin, a w 2023 roku – 6 rodzin. W analizowanym okresie liczba dzieci usamodzielnianych corocznie była inna – najwięcej dzieci zostało usamodzielnionych w 2022 roku (11), a następnie w 2021 roku (10) i najmniej w 2023 roku (6). Do rodzin naturalnych w latach 2021-2023 wróciło łącznie 10 dzieci, adoptowanych zostało 11 dzieci, a 6 umieszczono w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Tabela 6. Wybrane dane dotyczące rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie lidzbarskim w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Liczba ustanowionych rodzin zastępczych	7	7	6
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach adopcyjnych	6	2	3
Liczba dzieci usamodzielnionych	10	11	6
Liczba dzieci, które powróciły do rodziny naturalnej	5	5	0
Liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej	2	4	0

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Ornecie za lata 2021-2023.

Warto nadmienić, że część dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie lidzbarskim pochodzi z innych powiatów, jak również dzieci z powiatu lidzbarskiego znajdują się w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów. W 2023 roku Powiat Lidzbarski miał zawarte porozumienia z sześcioma samorządami powiatów w sprawie umieszczenia dzieci na terenie innych powiatów. W 10 rodzinach zastępczych umieszczonych było w tym czasie 14 dzieci. Ponadto na terenie powiatu lidzbarskiego przebywają dzieci pochodzące z innych powiatów – w 15 rodzinach zastępczych, które tu zamieszkują w 2023 roku przebywało 19 dzieci.

W 2023 roku dla 21 osób prowadzony był proces usamodzielnienia wychowanków z rodzin zastępczych. Usamodzielnienia prowadzono zgodnie z opracowanymi indywidualnymi programami usamodzielnienia, w których zawarto wypłatę należnych świadczeń oraz wsparcie. W latach 2021-2023 pomoc na usamodzielnienie udzielono 25 osobom, pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki – 58 osobom, a pomoc pieniężną na zagospodarowanie 14 osobom.

3.2. Instytucjonalna piecza zastępcza

Na terenie powiatu lidzbarskiego funkcjonuje Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Mój Dom” w Ornecie, posiadająca 14 miejsc. Od 2022 roku w placówce przebywa 17 dzieci. W 2023 roku Placówkę opuściło 1 dziecko, które zostało umieszczone w Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Intellektualnie w Mrągowie, jednak według stanu na koniec roku nie zostało jeszcze wykreślone z ewidencji. Żadne dziecko nie zostało w tym czasie umieszczone w placówce. W 2022 roku w placówkach umieszczono 10 dzieci, w tym 8 w Placówce „Mój Dom”, a w 2021 roku było to 3 dzieci.

Wśród 17 dzieci przebywających na koniec 2023 roku w instytucjonalnej pieczy zastępczej, 10 było w wieku od 7 do 13 lat, a 7 – od 14 do 17 lat. W tym czasie w placówce najwięcej dzieci

(9) przebywało przez okres od jednego roku do dwóch lat, 6 dzieci przebywało w niej powyżej 6 lat, a 2 dzieci – od 2 do 3 lat.

Tabela 7. Pomoc pełnoletnim osobom opuszczającym pieczę zastępczą w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Pełnoletnie osoby opuszczające rodzinne formy pieczy zastępczej			
- pomoc pieniężna na usamodzielnienie	7	13	5
- pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki	22	20	16
- pomoc pieniężna na zagospodarowanie	4	9	1
Pełnoletnie osoby opuszczające placówki opiekuńczo-wychowawcze			
- pomoc pieniężna na usamodzielnienie	11	4	6
- pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki	11	5	3
- pomoc pieniężna na zagospodarowanie	2	3	2
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych	2	1	0

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Ornecie za lata 2021-2023.

Pełnoletni wychowankowie, opuszczający instytucjonalną pieczę zastępczą byli objęci pomocą, mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem, a także pomocą na usamodzielnienie, zagospodarowanie oraz kontynuowanie nauki. W 2023 roku 3 wychowanków kontynuowało naukę, 6 wychowanków otrzymało pomoc pieniężną na usamodzielnienie, a 2 wychowanków pomoc na zagospodarowanie. Procesem usamodzielniania zostało w tym czasie objętych 10 wychowanków. Łącznie w latach 2021-2023 pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki otrzymało 19 osób, na usamodzielnienie 21 osób, a na zagospodarowanie 7 osób. Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych dotyczyła 3 osób.

4. Cele i kierunki działań

Część wdrożeniowa niniejszego Programu została usystematyzowana poprzez cele: główny i szczegółowe. W ramach każdego celu szczegółowego określono katalog niezbędnych działań, przy czym należy zaznaczyć, że nie ma on charakteru zamkniętego. Oznacza to, że jeżeli w trakcie realizacji Programu pojawią się inne pomysły i projekty wpisujące się w jego cele, to również powinny zostać wzięte pod uwagę.

Cel główny Programu brzmi:

Wzmocnienie systemu pieczy zastępczej w powiecie lidzbarskim zgodnie z założeniami deinstytucjonalizacji

W Programie określono sześć celów szczegółowych, przy czym pięć z nich przyporządkowano do określonych dwóch planów, tj. planu rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej oraz planu ograniczania liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej, zgodnie z poniższym rysunkiem. Pierwszy cel natomiast ma charakter horyzontalny i odnosi się zarówno do dzieci przebywających w pieczy rodzinnej, jak i instytucjonalnej. Cel ten został określony następująco:

- **Kreowanie optymalnych warunków rozwoju dzieci i młodzieży przebywających w pieczy zastępczej**

1. Plan rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej:

- **Promowanie i wspieranie rozwoju rodzicielstwa zastępczego**
- **Kompleksowe wsparcie osób sprawujących różne formy rodzinnej pieczy zastępczej**
- **Tworzenie optymalnych warunków powrotu dzieci do rodzin biologicznych oraz usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej**

1. Plan ograniczania liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej

- **Deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej w powiecie**
- **Podnoszenie standardów instytucjonalnej pieczy zastępczej**

W ramach każdego celu szczegółowego określono kierunki niezbędnych działań, okres ich realizacji, a także oczekiwane rezultaty. Istotne jest także, aby równolegle z nimi realizować działania ukierunkowane na wzmocnienie lokalnego systemu pomocy dziecku i rodzinie, w tym pieczy zastępczej poprzez m.in.

- umożliwienie koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej, pedagogom, psychologom i specjalistom pracy z rodziną współpracującym z rodzinami zastępczymi udziału w szkoleniach doskonalących oraz systematyczne poddawanie się superwizji;
- rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi w obszarze wsparcia rodzin i pieczy zastępczej;

- realizację spotkań służących wzrostowi jakości i efektywności współpracy oraz integracji całego środowiska pieczy zastępczej, w tym przedstawicieli placówek opiekuńczo - wychowawczych, rodzin zastępczych, ośrodków pomocy społecznej, organizacji pozarządowych i innych.

Cel szczegółowy 1.
Kreowanie optymalnych warunków rozwoju dzieci i młodzieży
przebywających w pieczy zastępczej

1.	Organizacja wyjazdowych treningów umiejętności społecznych, a także wypoczynku letniego oraz ferii zimowych dla dzieci i młodzieży, łączących aktywne formy spędzania czasu wolnego z warsztatami kształtującymi umiejętności interpersonalne.
2.	Realizacja indywidualnego wsparcia psychologicznego dla dzieci i młodzieży, w zależności od zdiagnozowanych potrzeb.
3.	Zapewnienie dostępu do diagnostycznej konsultacji psychiatrycznej dzieci i młodzieży, a także do diagnoz rozwoju psychofizycznego, diagnoz zaburzeń integracji sensorycznej, diagnoz zaburzeń centralnego przetwarzania słuchowego, diagnoz pod kątem FAS.
4.	Zapewnienie dzieci i młodzieży z pieczy zastępczej dostępu do terapii prowadzonej przez seksuologa.
5.	Realizacja warsztatów w zakresie równości płci oraz niedyskryminacji.
6.	Zapewnienie wsparcia dla dzieci z niepełnosprawnościami, w tym poprzez organizację turnusów specjalistycznych.
7.	Realizacja terapii integracji sensorycznej oraz terapii logopedycznej dla dzieci w pieczy zastępczej.
Oczekiwane rezultaty	1) Zwiększenie umiejętności społecznych i interpersonalnych dzieci i młodzieży z pieczy zastępczej. 2) Bieżące diagnozowanie sytuacji problemowych oraz wdrażanie skutecznych terapii. 3) Zapewnienie możliwie kompleksowego dostępu do usług społecznych dzieci i młodzieży z pieczy zastępczej, służących tworzeniu dobrych warunków ich rozwoju.
Okres realizacji	2025-2027

4.1. Plan rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej

Cel szczegółowy 2. Promowanie i wspieranie rozwoju rodzicielstwa zastępczego

1.	Inicjowanie i włączanie się w kampanie informacyjno-promocyjne służące zwiększaniu wiedzy społeczeństwa na temat idei rodzicielstwa zastępczego.
2.	Organizowanie imprez okolicznościowych, pikników, uroczystych obchodów Dnia Rodzicielstwa Zastępczego oraz różnych innych wydarzeń tematycznych o charakterze edukacyjnym i promocyjnym, służących szerzeniu idei rodzicielstwa zastępczego.
3.	Inicjowanie i realizacja działań integrujących rodziny zastępcze ze środowiskiem lokalnym.
4.	Kreowanie warunków do powstawania i funkcjonowania rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka poprzez pozyskiwanie, szkolenie oraz kwalifikowanie kandydatów do pełnienia tych funkcji.
5.	Współpraca międzyinstytucjonalna na rzecz rozwoju rodzicielstwa zastępczego, w szczególności w zakresie działań informacyjno-promocyjnych oraz pozyskiwania i szkolenia kandydatów.
Oczekiwane rezultaty	1) Zwiększenie świadomości społecznej w zakresie rodzicielstwa zastępczego. 2) Zwiększenie liczby osób i rodzin chętnych do podjęcia się zadania utworzenia rodzinnych form pieczy zastępczej.
Okres realizacji	2025-2027

Cel szczegółowy 3. Kompleksowe wsparcie osób sprawujących różne formy rodzinnej pieczy zastępczej

1.	Objęcie rodzin zastępczych wsparciem ze strony odpowiedniej liczby koordynatorów pieczy zastępczej.
2.	Zapewnienie rodzinom zastępczym dostępu do poradnictwa specjalistycznego indywidualnego i grupowego, w tym m.in. psychologicznego, pedagogicznego, prawnego.
3.	Organizacja grup wsparcia, spotkań integracyjnych oraz wyjazdów edukacyjnych dla rodzin zastępczych, służących wymianie doświadczeń.

4.	Zapewnienie wsparcia rodzinom zastępczym ze strony wolontariuszy i rodzin pomocowych.
5.	Realizacja szkoleń oraz innych form edukacji, w tym „Szkoly dla rodziców”, służących podniesieniu kompetencji opiekuńczo-wychowawczych osób sprawujących różne formy rodzinnej pieczy zastępczej.
6.	Promocja i organizacja aktywnych form spędzania czasu wolnego przez rodziny zastępcze i dzieci przebywające w pieczy zastępczej, w tym poprzez włączenie ich w działania na rzecz środowiska lokalnego.
7.	Bieżąca analiza potrzeb szkoleniowych osób pełniących funkcję rodzin zastępczych, służąca przygotowaniu adekwatnej oferty szkoleniowej.
Oczekiwane rezultaty	1) Wzmocnienie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych osób pełniących role rodzin zastępczych. 2) Podniesienie standardów rodzinnej pieczy zastępczej. 3) Wspieranie wszechstronnego rozwoju dzieci przebywających w pieczy zastępczej.
Okres realizacji	2025-2027

Cel szczegółowy 4.
Tworzenie optymalnych warunków powrotu dzieci do rodzin biologicznych oraz usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej

1.	Działania prowadzone na rzecz odbudowy relacji rodzica biologicznego z dzieckiem, takie jak spotkania integrujące w rodzinie zastępczej oraz urlopowanie dzieci do rodzin biologicznych.
2.	Organizacja warsztatów motywacyjnych połączonych z treningiem umiejętności społecznych oraz elementami doradztwa zawodowego dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej
3.	Realizacja indywidualnych programów usamodzielnienia.
4.	Zapewnienie usamodzielnianym pełnoletnim wychowankom specjalistycznej pomocy, m.in. psychologicznej, pedagogicznej oraz prawnej.
5.	Zapewnienie wsparcia usamodzielnianym wychowankom w postaci pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie bądź zagospodarowanie.
6.	Wsparcie usamodzielnianych wychowanków w uzyskaniu miejsca zamieszkania, poprzez m.in. dofinansowywanie stancji.

7.	Motywowanie wychowanków do aktywnego poszukiwania pracy oraz wsparcie w zakresie wejścia na rynek pracy, poprzez m.in. możliwość zdobycia kwalifikacji, w tym prawa jazdy oraz pierwszych doświadczeń zawodowych.
Oczekiwane rezultaty	1) Zwiększenie liczby dzieci powracających z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych. 2) Zapewnienie możliwości podjęcia samodzielnego życia przez wychowanków pieczy zastępczej. 3) Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa oraz wiary we własne możliwości pełnoletnich wychowanków opuszczających pieczę zastępczą.
Okres realizacji	2025-2027

4.2. Plan ograniczania liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej

Cel szczegółowy 5. Deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej w powiecie

1.	Rozwój infrastruktury na potrzeby rodzinnej pieczy zastępczej, w tym budowa, dostosowanie, modernizacja pomieszczeń na potrzeby pieczy zastępczej zgodnie z zasadami deinstytucjonalizacji.
2.	Tworzenie mieszkań chronionych i wspomaganych dla usamodzielnionych wychowanków pieczy zastępczej.
3.	Wzmocnienie rodzinnej pieczy zastępczej poprzez pozyskiwanie i szkolenie kandydatów na zawodowych rodziców zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka.
4.	Organizacja szkoleń dla kadry systemu pieczy zastępczej w powiecie, służących wzmocnieniu ich kompetencji oraz zwiększeniu wiedzy.
Oczekiwane rezultaty	1) Stworzenie warunków rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej. 2) Poprawa dostępu do usług społecznych i infrastruktury zgodnie z założeniami deinstytucjonalizacji.
Okres realizacji	2025-2027

Cel szczegółowy 6. Podnoszenie standardów instytucjonalnej pieczy zastępczej

1.	Zapewnianie dzieciom całodobowej opieki i wychowania w instytucjonalnej pieczy zastępczej.
2.	Dążenie do umieszczania i przebywania małoletnich w zastępczej pieczy instytucjonalnej tylko w uzasadnionych przypadkach, z uwzględnieniem wieku tych dzieci, tj. powyżej 10 roku życia.
3.	Poprawa funkcjonowania instytucjonalnej pieczy zastępczej celem zapewnienia najlepszych warunków opieki i wychowania dla dzieci i młodzieży w placówce.
4.	Organizacja, adekwatnego do potrzeb, wsparcia dla dzieci i młodzieży umieszczanych i przebywających w pieczy zastępczej, w tym zajęć grupowych i indywidualnych: rekompensacji zaburzeń rozwoju, wsparcia edukacyjnego, rozwoju zainteresowań i uzdolnień, spędzania czasu wolnego i wypoczynku, rozwoju umiejętności społecznych.
5.	Zapewnienie w pieczy instytucjonalnej zaspakajania niezbędnych potrzeb przyjmowanych i przebywających w niej dzieci i młodzieży na najlepszym poziomie.
6.	Promocja aktywnych form spędzania wolnego czasu przez dzieci przebywające w placówce opiekuńczo-wychowawczej.
Oczekiwane rezultaty	1) Poprawa jakości codziennego funkcjonowania dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej. 2) Wzmocnienie oferty placówek opiekuńczo-wychowawczych służące rozwojowi dzieci i młodzieży.
Okres realizacji	2025-2027

5. Limit rodzin zastępczych zawodowych na lata 2025-2027

Wypełniając obowiązek ustawowy, zgodnie z którym *powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej* powinien zawierać coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych, poniżej wskazano limity określone dla lat 2025-2027, stanowiących horyzont czasowy niniejszego dokumentu.

Tabela 8. Limit rodzin zastępczych zawodowych w powiecie lidzbarskim

2025	2026	2027
1	1	1

Źródło: opracowanie własne.

Limit rodzin zastępczych zawodowych został określony w oparciu o diagnozę rodzin oraz systemu pieczy zastępczej w powiecie, z uwzględnieniem założeń wynikających z planu rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej, konieczności zapewnienia dzieciom z terenu powiatu rodzinnej pieczy zastępczej oraz ograniczania liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej. W ramach zaplanowanego limitu uwzględniono także możliwości finansowe Powiatu Lidzbarskiego, jak również realne możliwości pozyskania kandydatów na rodziców zastępczych.

6. Adresaci i realizatorzy Programu

Bezpośrednimi adresatami *Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Lidzbarskim na lata 2025-2027* są osoby i rodziny, w tym w szczególności:

- ⇒ dzieci przebywające w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej,
- ⇒ rodziny zastępcze,
- ⇒ usamodzielniani wychowankowie,
- ⇒ kandydaci do pełnienia funkcji rodzin zastępczych zawodowych, niezawodowych lub rodzinnych domów dziecka,
- ⇒ rodziny biologiczne dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
- ⇒ kierownictwo i kadra placówki opiekuńczo-wychowawczej.

Realizatorami i partnerami w realizacji założeń Programu będą przede wszystkim:

- ⇒ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Ornecie,
- ⇒ rodziny zastępcze,
- ⇒ Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza,
- ⇒ ośrodki pomocy społecznej,
- ⇒ sąd i kuratorzy,
- ⇒ policja,
- ⇒ placówki oświatowe,
- ⇒ organizacje pozarządowe.

7. Monitoring Programu

Monitoring *Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Lidzbarskim na lata 2025-2027* będzie służył odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu zostały osiągnięte zakładane rezultaty jego realizacji. Powinien być przeprowadzany corocznie przez Powiatowe Centrum Pomocy w Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Ornecie na podstawie danych i informacji, będących w posiadaniu PCPR, jak również pozyskanych od poszczególnych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie Programu. Powinny to być dane roczne z uwzględnieniem ich dostępności na moment przeprowadzania monitoringu. Weryfikacji będą podlegać wskazane w poniższej tabeli wskaźniki Programu.

Wskaźniki monitoringu *Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Lidzbarskim na lata 2025-2027*

Lp.	Nazwa wskaźnika
1.	Liczba rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu na koniec roku, w tym: - rodziny zastępcze spokrewnione - rodziny zastępcze niezawodowe - rodziny zastępcze zawodowe - rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego
2.	Liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych na koniec roku, w tym w: - rodzinach zastępczych spokrewnionych - rodzinach zastępczych niezawodowych - rodzinach zastępczych zawodowych - rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego
3.	Liczba ustanowionych rodzin zastępczych
4.	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach adopcyjnych
5.	Liczba dzieci usamodzielnionych
6.	Liczba dzieci, które powróciły do rodziny naturalnej
7.	Liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych
8.	Liczba wychowanków objętych procesem usamodzielniania
9.	Liczba pełnoletnich osób opuszczających pieczę zastępczą, które: - otrzymały pomoc pieniężną na usamodzielnienie - otrzymały pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki - otrzymały pomoc pieniężną na zagospodarowanie

Katalog wskaźników ujęty w tabeli obejmuje w dużej mierze wskaźniki przekrojowe, których analiza ma na celu scharakteryzowanie ogólnej sytuacji. Ma on charakter otwarty, co oznacza, że można go uzupełniać o dodatkowe wskaźniki, jeśli zajdzie taka potrzeba. Raport z monitoringu powinien zawierać również opis działań zrealizowanych w ramach Programu.

8. Główne źródła finansowania

Zadania realizowane w ramach *Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Lidzbarskim na lata 2025-2027* finansowane będą w szczególności z następujących źródeł:

- ⇒ budżet Powiatu Lidzbarskiego,
- ⇒ budżet Państwa,
- ⇒ budżety samorządów gminnych, zobowiązanych do współfinansowania pobytu dzieci w pieczy zastępczej,
- ⇒ budżety powiatów zobowiązanych do zwrotu wydatków za dzieci umieszczone w pieczy zastępczej na terenie powiatu lidzbarskiego,
- ⇒ odpłatność rodziców biologicznych za pobyt dzieci w pieczy,
- ⇒ Fundusze Unijne na okres 2021-2027 – w szczególności w ramach projektu „Wsparcie i Rozwój Rodzinnej Pieczy Zastępczej Powiatu Lidzbarskiego” realizowanego przez PCPR w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Ornecie ze środków FEWiM w ramach Działania 9.9. System pieczy zastępczej.